

Kordian - bezradność wobec wypadków historii

Bibliografia:

- Źródło: Maria Dernałowicz, *Juliusz Słowacki*, Warszawa 2009, s. 56–57.
- Źródło: Juliusz Kleiner, *Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości*, t. 1, Lwów-Warszawa-Kraków 1924, s. 268–269.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*, [w:] tegoż, *Dzieła wybrane*, t. 3, oprac. Eugeniusz Sawrymowicz, Wrocław 1979, s. 395–396.
- Źródło: Maurycy Mochnacki, *Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831*, Poznań 1863, s. 182.

Kordian - bezradność wobec wypadków historii

Kordian Juliusza Słowackiego w Teatrze Polskim w Warszawie, reż. Józef Sosnowski, 1916 r.

Źródło: a. nn., domena publiczna.

” Juliusz Słowacki

Kordian

Przyszłość daleka,

Póki jesteśmy młodzi, wszystko jest przed nami...

(Akt I, scena II)

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*, [w:] tegoż, *Dzieła wybrane*, t. 3, oprac. Eugeniusz Sawrymowicz, Wrocław 1979, s. 395–396.

Nikt w dzisiejszych czasach nie ma wątpliwości, że polityka w znacznym stopniu kształtuje świadomość kolejnych pokoleń. W dziejach Polski było wiele sytuacji, w których młoda generacja odgrywała kluczową rolę. Nie ulega wątpliwości, że aktywny udział w bieżących wydarzeniach historycznych (czy choćby tylko w akcjach społecznych) jest w stanie zdeterminować nasze decyzje i poczynania. Zastanów się, czy jesteś w stanie wskazać przykłady biografii ukształtowanych przez uwarunkowania polityczne.

Już wiesz

1) Odwołując się do wiedzy historycznej, przypomnij najważniejsze wydarzenia powstania listopadowego. Kim byli przywódcy zrywu powstańczego?

2) Przeczytaj uważnie *Przygotowanie*, które Juliusz Słowacki zamieścił na początku *Kordiana*. Zwróć uwagę na pojawiające się w nim aluzje do wydarzeń historycznych.

Przygotowanie

Ćwiczenie 1.1

Przeanalizuj *Przygotowanie* w kontekście późniejszych poczynań Kordiana. Wyjaśnij, dlaczego zostają skrytykowani przywódcy powstania listopadowego.

Ćwiczenie 1.2

Określ miejsce i czas, w których (według Słowackiego) projektują się dzieje świata.

Ćwiczenie 1.3

Odwołując się do tekstu *Przygotowania*, wyjaśnij, kto – zdaniem poety – bierze udział w planowaniu losów Polski.

Ćwiczenie 1.4

Przeczytaj poniższy fragment i wyjaśnij, czego Szatan oczekuje od przedstawicieli XIX wieku.

” Juliusz Słowacki

Kordian

Świecie! świecie! świecie!

Wąż wieczności łuskami w okrąg
ciebie gniece,

Zębem zatrutym boki ogryza
nieznacznie,
I wieki mrą nad tobą, zasypując
pyłem
Umarłych pamiątek.
Ja widziałem twój początek.
Ta garść gliny, powietrzem
opasana zgniłem,
Ten trup chaosu, w trumnie
zamknięty błękitów,
Strawiony zgnilizną czasów,
Odkrył się rdzami kruszców
i kością granitów,
Porósł mchem kwiatów i lasów;
Potem wydał robaki, co mu łono
toczą
I myślą.
Biada im! Jeśli marzeń ziemią nie okryślą,
Kołem widzenia – biada, jeśli je przekroczą...

GEHENNA: Królu, wiek dziewiętnasty uderzył.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*, [w:] tegoż, *Dzieła wybrane*, t. 3, oprac. Eugeniusz Sawrymowicz, Wrocław 1979, s. 395–396.

Mefistofeles

Źródło: Eugène Delacroix [czyt. użen delakrta], 1829, Zimmerli Art Museum at Rutgers University, Google Cultural Institute, domena publiczna.

Na skomplikowaną biografię Kordiana nakłada się wątek [historiozoficzny](#). Akcję właściwą dramatu poprzedza *Przygotowanie* (razem z *Prologiem* zainspirowane przez *Fausta Goethego*), metaforycznie ilustrujące dzieje świata przez pryzmat ścierania się sprzecznych wartości dobra i zła. Wprowadzony tam motyw wpływu szatana na losy Polski powraca w fabule dramatu. Przyczyną tej ingerencji okazała się klęska powstania listopadowego, którego przywódców Juliusz Słowacki ocenia bardzo surowo.

Krakowskie Przedmieście od strony Bramy Krakowskiej

Źródło: Canaletto, 1767, olej na płótnie, Zamek Królewski w Warszawie, domena publiczna.

Wnętrze katedry św. Jana w Warszawie

Źródło: a. nn., Marcin Zaleski, domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Określ miejsce, w którym rozgrywają się wydarzenia przedstawione w akcie III.

- Piekło
- Niebo
- Warszawa
- Petersburg

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Wskaż, które charakterystyczne miejsca i obiekty Warszawy występują w dramacie Słowackiego.

	<i>TAK</i>	<i>NIE</i>
columna Zygmunta	☐	☐
olac Saski	☐	☐
olac Zamkowy	☐	☐
atedra św. Jana	☐	☐

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Określ, jakie działania podejmuje bohater dramatu w Warszawie.

- rozmawia z papieżem i papugą
- uczestniczy w konspiracyjnym zebraniu
- walczy w powstaniu listopadowym
- spiskuje z szatanem

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Wskaż, co przewiozło Kordiana ze szczytu Mont Blanc do Polski.

- dyliżans
- chmura
- sanie
- lektyka

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jakiego czynu postanowił podjąć się Kordian. Co wpłynęło na jego decyzję?

Kordian wyrastał z inspiracji oglądanymi przez Słowackiego inscenizacjami paryskimi w Cirque Olimpique [czyt. sirk olępik] oraz Porte Saint Martin [czyt. port sę martę] (ruchoma, obrotowa scena, arena cyrkowa). Dzieje bohatera układają się w szerokiej perspektywie czasu i przestrzeni z wykorzystaniem możliwości technicznych i scenograficznych nowoczesnego teatru.

Ćwiczenie 7.1

Wskaż, które fragmenty utworu wymagają wykorzystania możliwości technicznych nowoczesnej sceny? Znajdź odpowiednie cytaty.

Polecenie 1.1

Przygotuj szkic scenografii wybranego fragmentu utworu.

Ćwiczenie 8

Wyeksponowany w tytule dramatu spisek koronacyjny dotyczył

- planowanego zamachu na życie cara Mikołaja I w 1829 roku
- zebrania konspiratorów w podziemiach katedry św. Jana w Warszawie
- zebrania spiskowców na Zamku Królewskim w Warszawie
- tajnego stowarzyszenia opozycjonistów w Petersburgu.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

” Juliusz Słowacki

Kordian

Wstrzymać ich, na Boga!

Niech myśl młodych ciemnicy nie przestąpi proga,

Niech spisek z czarną twarzą na świat nie wychodzi,

Bo tam na świecie białym błyszczą Boga słońce!

Zwołałem tu szalonych, bo wiatr grobów chłodzi,

Bo mogę wezwać prochy królów za obrońcę.

Jam niegdyś z piersi moich lał poety pienia,

Dziś bym je chętnie wydarł z kart wiekowej sławy

I spaliłbym je w ogniu, gdyby z ich płomienia

Myśl wydobyć głośniejszą nad młodzieńcze wrzawy,

Myśl łamiącą sztylety.

(Akt III, scena IV)

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*, [w:] tegoż, *Dzieła wybrane*, t. 3, oprac. Eugeniusz Sawrymowicz, Wrocław 1979, s. 395–396.

Ćwiczenie 9.1

Określ, kto wypowiada powyższe słowa.

Ćwiczenie 9.2

Wypisz cechy bohaterów, jakie wynikają z różnic pokoleniowych i ujawniają się w trakcie zebrania spiskowców w podziemiach katedry św. Jana.

Ćwiczenie 9.3

Podziel uczestników zebrania w podziemiach katedry na dwa stronnictwa. Przytocz i uporządkuj ich przeciwstawne racje.

Ćwiczenie 9.4

Omów zarzuty, jakie wysuwa Podchorąży pod adresem cara i polskiego społeczeństwa.

Ćwiczenie 9.5

Określ poglądy Księdza. Zastanów się nad ich wymową w kontekście koronacji cara w polskim kościele. Na podstawie utworu i innych dostępnych źródeł spróbuj scharakteryzować stosunek Juliusza Słowackiego do działalności spiskowej Polaków.

” Maurycy Mochnacki

Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831

W Polsce wszystkie powstania wypłynęły z tajemnych knowań. To inaczej być nie mogło, bo obecność nieprzyjaciela zawsze wymagała przeczności i tajemnicy. Mieszkańcy muszą się najpierw porozumieć co do środków i chwili działania. Nasamprzód kilku się zmawia, potem kilkunastu, potem jeszcze więcej, póki liczba ich nie będzie tak wielka, jak trzeba do sprawienia ruchu mogącego nadać popęd całemu krajowi.

Źródło: Maurycy Mochnacki, *Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831*, Poznań 1863, s. 182.

” Maria Dernałowicz

Juliusz Słowacki

Spisek ten pod piórem Słowackiego zmienia się w symbol wszelkiej próby podjęcia czynu zbrojnego, w symbol powstania listopadowego. Spisek z 1829 roku ogląda poeta przez pryzmat walki z lat 1830–1831,

i dlatego Kordian jest dramatem o powstaniu. Jedność spisku kruszy nie tylko lęk, rozbijają ją również wątpliwości natury moralnej wobec decyzji królobójstwa. Kordian decyduje się działać sam, tak jak samotnie powzięli decyzję powstania szlacheccy rewolucjoniści – podchorążowie. Poeta ukazuje swego bohatera w konkretnym działaniu, przeciwstawiając go tym samym Mickiewiczowskiemu Konradowi, którego walka z Bogiem o naród pokazana była na płaszczyźnie mistycznej. Kordian ma w nocy wartę w Zamku, ma dostęp do cara. Ale nie może go zabić, nie może dokonać c z y n u. Pęta go nie tylko Strach, ale i rodząca przerażające, niszczące zdolności do czynu wizje – Imaginacja, matka poezji.

Źródło: Maria Demałowicz, *Juliusz Słowacki*, Warszawa 2009, s. 56–57.

Ćwiczenie 10.1

Określ, w kontekście cech charakterologicznych bohatera, dwie personifikowane siły (Strach i Imaginację), które zdominowały świadomość Kordiana tuż przed realizacją czynu.

Polecenie 2.1

Przeczytaj poniższy fragment:

” Juliusz Słowacki

Kordian

Naród ginie, dlaczego? – aby wieszcz narodu
Miał treść do poematu, a wieszcz rym odlewał,
Aby nieliczną iskrę ognia pośród lodu
Z pieśni wygrzebał anioł i w niebie zaśpiewał.
Widzisz, jak cenię wieszczów gromowładne plemię.

(Akt III, scena VI)

Źródło: Juliusz Słowacki, *Kordian*, [w:] tegoż, *Dzieła wybrane*, t. 3, oprac. Eugeniusz Sawrymowicz, Wrocław 1979, s. 395–396.

Ćwiczenie 11

Zastanów się nad ironiczną tonacją wypowiedzi Doktora. Odpowiedz na pytanie, w jakim sensie wypowiedź ta zawiera drwinę z poezji romantycznej.

Ćwiczenie 12

Wskaż postaci, które wywodzą się ze stanu chłopskiego.

- Kordian
- Grzegorz
- Starzec
- Ksiądz
- Prezes

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W akcie III, rozgrywającym się w Warszawie, bohater-spiskowiec uczestniczy w konspiracyjnym zebraniu w podziemiach katedry św. Jana. Trwa tam dyskusja nad metodą walki z zaborcą, która ujawnia istotne różnice pokoleniowe. Przedstawiciele starszego pokolenia (np. Prezes) odwołują się do zachowania zasad kodeksu rycerskiego i walki honorowej. Reprezentanci młodego pokolenia są zwolennikami walki spiskowej. Kordian zamierza zrealizować desperacki czyn – zamach na życie cara Mikołaja I. Zamiaru nie finalizuje, gdyż w kulminacyjnej scenie nie wytrzymuje napięcia i pada zemdlony – porażony przez dwie personifikowane władze: Strach i Imaginację. Zostaje aresztowany i osadzony w szpitalu psychiatrycznym, gdzie Doktor (przypominający Mefista) deprymuje go swoim cynizmem i szyderstwem. Bohatera dręczy depresja spowodowana niemożnością spełnienia się w czynie. Przygnębia go świadomość własnej kompromitacji. Zostaje skazany na śmierć i zdegradowany – pozbawiony szlachectwa. Na oczach tłumu zgromadzonego na placu Saskim wykonuje desperacki skok przez bagnety. W chwili, gdy dowódca plutonu egzekucyjnego daje znak do rozpoczęcia egzekucji, przybywa carski adiutant z aktem ułaskawienia. Nie wiadomo jednak, czy zdążył...

Oparty na wydarzeniach autentycznych z 1829 roku epizod zamachu na życie cara pokazuje refleksję Słowackiego nad przyczynami klęski powstania listopadowego.

Poeta wskazuje niedojrzałość polityczną młodego pokolenia, bezradnego wobec dramatu historii. Wielkimi przegranymi są tu – przywołani w *Przygotowaniu* – przywódcy powstania, lecz również niepewny i niekonsekwentny bohater, znużony i samotny. Słowacki pisał dramat z myślą o inscenizacji teatralnej. *Kordian* został wystawiony na scenie po raz pierwszy w 1899 roku w Krakowie (50 lat po śmierci autora). Skomplikowana psychika bohatera, zróżnicowanie stylów, scen, struktury wiersza świadczą o oryginalności i dojrzałości artystycznej poety. Mimo otwartej kompozycji, fragmentaryczności scen, fantastyki wymieszanej z realizmem, patosu połączonego z groteską, dramat nie mógł być w Polsce wystawiony z powodów politycznych. Na zachodzie Europy nie wzbudził większego zainteresowania.

Ćwiczenie 13

Napisz, w której scenie postaci z ludu odgrywają kluczową rolę. W jakim sensie stanowią ilustrację poglądów społecznych Słowackiego? Wypowiedź uzasadnij.

Konteksty

” Juliusz Kleiner

Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości

W dramacie, któremu tło daje na przemian wieś polska, park londyński, willa włoska, Watykan, szczyt Mont Blanc, rozległa perspektywa placu Saskiego i placu Zamkowego, z dostojną kolumną Zygmunta, wewnątrz katedry, sale zamkowe i uboga, ponura izba więzienna – w dramacie tym jest i świat fantastyczny, i świat wizji, i próby realizmu i aktualność – i historia, i miłość z samobójstwem, i spisek, i problemat religijny, i sprawa narodowa, i sceny zbiorowe, i monologi liryczne – jest w nim i Mickiewicz, i [Byron](#), i [Goethe](#), i Wiktor [Hugo](#), i [Shakespeare](#).

Źródło: Juliusz Kleiner, *Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości*, t. 1, Lwów-Warszawa-Kraków 1924, s. 268–269.

Ćwiczenie 14

W kontekście wypowiedzi Juliusza Kleintera napisz, na czym polegało nowatorstwo artystyczne *Kordiana* oraz wyrażona w nim polemika z Mickiewiczowską [apologią](#) narodu i poezji romantycznej.

Zadaniowo

Polecenie 3

Stwórz notatkę na temat potencjalnej inscenizacji jednej ze scen *Kordiana* Juliusza Słowackiego. Jakie rekwizyty i elementy scenografii wykorzystasz?

Polecenie 4

Kordian jest dramatem o kompozycji otwartej, a więc nie ma jednoznacznego zakończenia, które zamykałoby losy bohatera. Spróbuj dopisać dwie możliwe wersje ostatniej sceny.

Polecenie 5

Napisz wypowiedź argumentacyjną na temat: „Romantycy polscy wobec aktualnej sytuacji politycznej w kraju”. Rozważ problem, odwołując się do:

- III cz. *Dziadów* Adama Mickiewicza oraz *Kordiana* Juliusza Słowackiego,
- wybranej lektury obowiązkowej,
- wybranych kontekstów.

Przedstaw również swoje zdanie i je uzasadnij. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 500 wyrazów.